

Кушнір Н. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Kushnir Nataliya

*Candidate of Economic Sciences,
Associate professor of International Economic Relations Department
Uzhhorod National University*

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті висвітлено сучасний стан залучення інтелектуальних інвестицій в Україні. Зображено динаміку надходження заявок на об'єкти промислової власності, реєстрації патентів на винаходи. Здійснено аналіз заявок на об'єкт промислової власності (ОПВ) з використанням системи електронного подання. Виокремлено цілу низку інвестиційно привабливих факторів, які сприяють розширенню інвестиційних зв'язків країни. Проаналізовано ключові фактори, що гальмують інвестиційну складову частину країни. Подано й проаналізовано кількість індустріальних парків у Реєстрі індустріальних парків, їх функціонування сприятиме активізації інвестиційної та наукової діяльності, стимулюванню промислового виробництва, створенню нових високотехнологічних та наукоємних виробництв та десятків тисяч робочих місць, збільшенню обсягів та асортименту випуску експортно орієнтованої продукції. Окреслено важливі кроки, що покращують інвестиційно-інноваційний імідж України на міжнародній арені.

Ключові слова: іноземні інвестиції, інтелектуальні інвестиції, Україна, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, країни-інвестори, економіка, галузі, законодавство.

Вступ та постановка проблеми. За останні кілька років Україна зіштовхнулася з цілою низкою проблем, які суттєво вплинули на її економічну систему загалом. Нестабільність економічної та політичної системи, збройний конфлікт на Сході України, анексія Криму спричинили процес зменшення притоку іноземних інвестицій у країну. Серед ключових факторів, які гальмують притік іноземних інвестицій, можемо виділити корупцію, нестабільність валюти й гальмування реформ, неефективну судову систему (неможливість захистити право власності чи справедливо вирішити бізнес-суперечку), питання виділення земельних ділянок і відшкодування ПДВ, а також подолання технічних бар'єрів у торгівлі та проходження митних процедур.

Іноземні інвестиції, зокрема інтелектуальні, є одним з ключових засобів забезпечення економічного зростання та сприяють прогресивному розвитку нашої держави. Проте головною проблемою розвитку всіх галузей є нестача капіталу, тому великого значення набувають покращення інвестиційної привабливості та налагодження стабільного інвестиційного процесу в країні. Сьогодні Україна не може досягти економічного розвитку в інтелектуальній сфері за рахунок власних фінансових ресурсів і потребує залучення іноземних коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтелектуальні інвестиції та їх роль у світовій економіці досліджені в працях вітчизняних і зарубіжних учених, таких як О.В. Ульянов, О.В. Ханова, В.О. Сподіна, І.І. Смирнова, І.М. Лицур, В.В. Білик, О.І. Амоша.

Метою роботи є дослідження та виявлення сучасної проблематики залучення інтелектуальних інвестицій в економіку України.

Результати дослідження. За останні кілька років у країні відчутний спад прямих іноземних інвестицій. З початку 2019 року загальний обсяг прямих іноземних інвестицій становив лише \$1,81 млрд. Найбільшими країнами – інвесторами в країну були Кіпр (\$761 млн.),

Нідерланди (\$438 млн.), РФ (\$220 млн.) [3]. У галузевому розрізі найбільше зростання іноземних інвестицій зафіксовано у фінансовій та страховій діяльності, видобувній та переробній промисловості, професійній, науковій та технічній діяльності, а також в оптовій та роздрібній торгівлі. Натомість спостерігається нестача прямих інвестицій у сфері інтелектуальної діяльності.

Крім економічних складових частин, інвестиційний розвиток України стримує недосконале законодавство інтелектуальної власності. В Україні ця галузь недостатньо розвинена. У 2015 році Україні нарешті вдалося позбутися статусу держави – найбільшого порушника прав інтелектуальної власності на міжнародній арені.

Останні статистичні показники Всесвітньої організації інтелектуальної власності за вересень 2018 року показали, що Україна посіла не перше місце в міжнародному вимірі, отримавши 4047 патентів, тоді як Китаї їх зафіксовано 1381 594, у США – 606 956, у Японії – 318 479, у Кореї – 204 775, в Німеччині – 67 712, у РФ – 36 883 [5].

Виходячи з даних табл. 1, відзначимо, що у 2018 році до Укрпатенту надійшло понад 3,9 тис. заявок на винаходи, 9,1 тис. – на корисні моделі, понад 3,0 тис. – на промислові зразки, понад 38,6 тис. – на знаки для товарів і послуг (зокрема, майже 30,9 тис. заявок за національною процедурою). За 2014–2018 роки кількість заявок на винаходи мала спадну динаміку; динаміка заявок на корисні моделі мала стабільний характер, за винятком 2015 року; динаміка заявок на промислові зразки мала тенденцію до зростання з 2015 року.

У 2018 році з використанням системи електронного подання заявок на об'єкт промислової власності (ОПВ) подано 10 323 заявки, зокрема 596 (5,8% від усіх електронних заявок) припадали на винаходи, 484 та 487 (по 4,7%) – на корисні моделі та промислові зразки, 8 756 (84,8%) – на знаки для товарів і послуг (табл. 2).

Винахід – це величезний внесок для економічного розвитку держави, що визначає діяльність цілої нації та впливає

Таблиця 1

Надходження заявок на об'єкти промислової власності за 2014–2018 роки

Об'єкти промислової власності	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Винаходи	4 814	4 497	4 093	4 049	3 968
Корисні моделі	9 384	8 618	9 559	9 112	9 120
Промислові зразки	2 664	2 080	2 302	2 480	3 042
Топографії ІМС	1	–	–	–	–
Кваліфіковані зазначення походження товарів	3	3	–	4	3

Джерело: [1]

Таблиця 2

Надходження заявок через систему електронного подання за 2014–2018 роки

Об'єкти промислової власності	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Усього заявок	1 896	2 507	3 668	6 888	10 323
Винаходи	161	221	233	337	596
Корисні моделі	115	168	205	337	484
Знаки для товарів і послуг	1 620	2 118	3 230	6 000	8 756
Промислові зразки	–	–	–	214	487
Відсоток від загальної кількості поданих заявок	5,3	6,3	8,1	15,1	22,0

Джерело: [1]

на якість життя; результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології. Процедура патентування винаходу в Україні може тривати від 3 до 5 років. Тривалість патентування за прискореною процедурою становить 1 рік. Для темпу сучасного світу український процес патентування проходить занадто повільно. Крім цього, обмежені можливості патентування для фізичної особи можуть стати стримуючим фактором [5]. Наприклад, у 2018 році надійшли 3 968 заявок на винаходи (табл. 3).

Як показано в табл. 3, кількість заявок від національних заявників зменшилась на 7,7%, від іноземних заявників вона збільшилась на 5,5%. Надійшли 143 заявки

від національних заявників для патентування винаходів за процедурою РСТ (Договір про патентну кооперацію) в іноземних державах.

Станом на 1 січня 2019 року до Державного реєстру патентів України на корисні моделі внесені 130 953 патенти на корисні моделі, з яких чинними є 36 992 патенти [1].

Як показано в табл. 4, у 2018 році зареєстровано 2 469 патентів на винаходи, з них 1 203 (48,7%) зареєстровано на ім'я національних заявників.

Як показано в табл. 5, у 2018 році надійшло понад 9,1 тис. заявок на корисні моделі, з яких 98,5% – від національних заявників.

Таблиця 3

Надходження заявок на винаходи за 2014–2018 роки

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Всього заявок:	4 814	4 497	4 093	4 049	3 968
національна процедура	2 675	2 506	2 422	2 494	2 355
національні заявники	2 455	2 271	2 230	2 281	2 105
зокрема, від юридичних осіб	1 335	1 127	1 206	1 200	1 166
іноземні заявники	220	235	192	213	250
Процедура РСТ	2 139	1 991	1 671	1 555	1 613

Джерело: [1]

Таблиця 4

Ресстрація патентів на винаходи за 2014–2018 роки

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Кількість патентів	3 319	3 014	2 813	2 590	2 469
Національні заявники	1 702	1 516	1 277	1 224	1 203
Іноземні заявники	1 617	1 498	1 536	1 366	1 266
Кількість чинних патентів на кінець року	26 183	25 736	24 760	23 705	22 977

Джерело: [1]

Таблиця 5

Надходження заявок на корисні моделі за 2014–2018 роки

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Всього заявок	9 384	8 618	9 559	9 112	9 120
національна процедура	9 373	8 602	9 551	9 105	9 115
національні заявники	9 243	8 490	9 470	8 977	8 980
зокрема, від юридичних осіб	6 001	5 295	6 324	5 960	6 294
іноземні заявники	130	112	81	128	135
Процедура РСТ	11	16	8	7	5

Джерело: [1]

Станом на 1 березня 2019 року в Україні до державних реєстрів внесено 553 305 охоронних документів на ОПВ:

- 123 614 патентів на винаходи;
- 132 583 патентів на корисні моделі;
- 38 779 патентів на промислові зразки;
- 255 167 свідоцтв на знаки для товарів і послуг з урахуванням розділених реєстрацій;
- 13 свідоцтв на топографії ІМС;
- 3 115 кваліфікованих зазначень походження товарів;
- 34 свідоцтва на право використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів [5].

Виходячи з вищенаведених фактів, можемо сказати, що Україна втрачає свій авторитет та привабливість у винахідницькій галузі на міжнародній арені. Від ефективного захисту прав інтелектуальної власності залежать не лише інтелектуальний потенціал та рейтинги інноваційної чи інвестиційної привабливості, але й її міжнародний авторитет та внутрішній рівень безпеки. Високопосадовцям-законодавцям слід спростити та прискорити процедуру патентування, звільнивши населення від бюрократичних маневрів, які ускладнюють отримання великої кількості дозвільних документів у різних інстанціях.

Україна посіла 64 місце в рейтингу інвестиційної привабливості «Doing Business – 2020», поліпшивши свою позицію минулого року на 7 пунктів. У 2019 році Україна посідала 71 місце.

Розвиток індустріальних парків сприятиме активізації інвестиційної та наукової діяльності, стимулюванню промислового виробництва, створенню нових високотехнологічних та наукоємних виробництв і десятків тисяч робочих місць, збільшенню обсягів та асортименту випуску експортно орієнтованої продукції та, як наслідок, підвищенню конкурентоспроможності економіки й добробуту громадян України (рис. 1).

Як показано на рис. 1, станом на 26 лютого 2018 року до Реєстру індустріальних (промислових) парків уже включено 29 індустріальних парків (у 2017 році – 13 індустріальних парків). У 15 індустріальних парках визначено керуючі компанії. В Україні вже функціонують індустріальні парки, які були створені ще до формування законодавчої бази щодо їх підтримки (у Білій Церкві на базі авіаремонтного заводу у 2000 році, у смт Малинівка компанії «Олімп» у 2002 році, «Патріот» у Сумах на базі камвольно-прядильної фабрики – 2008 рік, «Чексіл» у Чернігові на базі камвольно-прядильної фабрики – 2010 рік, компанія «Запоріжжкран» у Запоріжжі – 2011 рік) [4].

Незважаючи на воєнно-політичну кризу, в Україні існує ціла низка інвестиційно привабливих факторів, які сприяють розширенню її інвестиційних зв'язків, а саме великий ємний та фактично конкурентно необмежений внутрішній ринок з більшості товарних позицій, сприятливе географічне та гео економічне розташування на перетині основних транспортних шляхів між Європою та Азією, порівняно дешева та водночас кваліфікована робоча сила, науковий потенціал, розвинена інфраструктура.

Основними проблемами, що перешкоджають визнанню України як привабливої держави у сфері інтелектуального інвестування, можна визначити:

- суттєве податкове навантаження, адже ставка податку на прибуток в Україні та ставка ПДВ є вищими, ніж у багатьох країнах Центрально-Східної Європи, проте з огляду на високу порівняно з країнами ЄС прибутковість вкладення капіталу ця різниця не є значною перепорою для інтелектуальних інвестицій; водночас стримуючими чинниками для поліпшення інвестиційного клімату є інші податки та податкові платежі;
- корупція на всіх ланках влади, непрозорість процедур прийняття рішень органами виконавчої влади;
- недієздатність механізмів забезпечення інтелектуальних прав інвесторів, а також низький рівень захисту;
- військові дії на Сході України, адже через окуповані території відбувається великий відтік капіталів; також існує великий ризик для інвестора (зокрема, іноземні інвестори стикаються з невизначеністю щодо того, наскільки їхні інвестиції в Україну охороняються під час збройного конфлікту й військової окупації) [2, с. 263].

Висновки. Для стимулювання інтелектуально-інвестиційної діяльності в Україні треба створити ефективну систему оподаткування, вдосконалити законодавство у сфері інвестування та забезпечити належний захист прав інтелектуальної власності. Це такі першочергові кроки, на які очікує бізнес і за допомогою яких відбудеться процес залучення інтелектуальних інвестицій в економіку країни. Бізнес прагне бачити чіткі конкретні кроки та пропозиції, які зможуть ефективно підтримати трансформаційні процеси в країні, реалізувати важливі зміни.

Україна має стати безпосереднім провідником інвестиційно-інноваційного розвитку, замовником та організатором досліджень і розробок на найсучасніших напрямках НТП, а також сприяти їх впровадженню в усі сфери економічної діяльності.

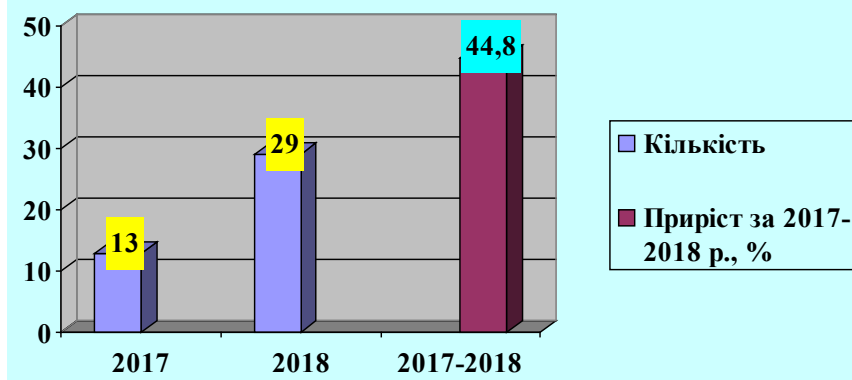

Рис. 1. Кількість індустріальних парків у Реєстрі індустріальних парків за 2017–2018 роки

Джерело: [4]

Список використаних джерел:

1. Державне підприємство Укрпатент. Річний звіт 2018. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/zvit-ukr-2018.pdf> (дата звернення: 02.03.2020).
2. Крихівська Н.О., Чернишова Г.М. Інвестиційна привабливість України: основні проблеми та шляхи їх вирішення. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 260–264.
3. Найбільші інвестори в Україну за 2019 рік: Кіпр і Нідерланди. URL: <https://www.sfi.gov.ua> (дата звернення: 04.03.2020).
4. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 04.03.2020).
5. Терещенко О.В. Винахід – суперінвестиція. URL: <http://kievvlast.com.ua/mind/vinahidsuper-investitsiya> (дата звернення: 05.03.2020).

References:

1. Derzhavne pidpryyemstvo Ukrpatent. Richnyy zvit 2018 [State Enterprise Ukrpatent. Annual Report 2018]. Available at: <https://ukrpatent.org/atachs/zvit-ukr-2018.pdf> (accessed 02 March 2020).
2. Krykhivs'ka N.O., Chernushova H.M. (2017) Investytsiyna pryvablyvist' Ukrayiny: osnovni problemy ta shlyakhy yikh vyri-shennya [Investment attractiveness of Ukraine: main problems and ways of their solution] *Ekonomika i suspil'stvo* [Economy and society], no. 9, pp. 260–264.
3. Naybil'shi investory v Ukrayinu za 2019 rik: Kipr i Niderlandy [The largest investors in Ukraine for 2019: Cyprus and the Netherlands]. Available at: <https://www.sfi.gov.ua> (accessed 04 March 2020).
4. Sayt Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrayiny [Website of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine]. Available at: <http://www.me.gov.ua> (accessed 04 March 2020).
5. Tereshchenko O.V. Vynakhid – superinvestitsiya [The invention is a superinvestment]. Available at: <http://kievvlast.com.ua/mind/vinahidsuper-investitsiya> (accessed 05 March 2020).

**АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРИВЛЕЧЕНИЯ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В УКРАИНУ**

Аннотация. В статье освещено современное состояние привлечения интеллектуальных инвестиций в Украину. Изображена динамика поступления заявок на объекты промышленной собственности, регистрации патентов на изобретения. Осуществлен анализ заявок на объект промышленной собственности (ОПС) с использованием системы электронного предоставления. Выделен целый ряд инвестиционно привлекательных факторов, способствующих расширению инвестиционных связей страны. Проанализированы ключевые факторы, тормозящие инвестиционную составляющую страны. Предоставлено и проанализировано количество индустриальных парков в Реестре индустриальных парков, их функционирование будет способствовать активизации инвестиционной и научной деятельности, стимулированию промышленного производства, созданию новых высокотехнологичных и наукоемких производств и десятков тысяч рабочих мест, увеличению объемов и ассортимента выпуска экспортно ориентированной продукции. Обозначены важные шаги, улучшающие инвестиционно-инновационный имидж Украины на международной арене.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, интеллектуальные инвестиции, Украина, инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность страны-инвесторы, экономика, отрасли, законодательство.

**ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS
OF ATTRACTING INTELLECTUAL INVESTMENTS IN UKRAINE**

Summary. The current state of intellectual investments attraction in Ukraine is covered in Ukraine. The dynamics of the receipt of applications for industrial property objects, registration of patents for inventions are shown. An industrial property (IPO) application has been analyzed using an electronic filing system. The World Intellectual Property Organization (WIPO) statistics for September 2018 for Ukraine are presented. A number of investment attractive factors that contribute to expanding the country's investment ties are highlighted. Key factors that hinder the country's investment component are analyzed. The invention is a huge contribution to the economic development of the state, determines the activities of the whole nation and affects the quality of life. It is the result of human intellectual activity in any field of technology. The process of patenting the invention in Ukraine can take from 3 to 5 years. Expedited patenting takes 1 year. For the pace of the modern world, the Ukrainian patenting process is too slow. In addition, limited patenting opportunities for an individual can be a deterrent. The number of industrial parks in the Register of Industrial Parks is presented and analyzed; their functioning will help to stimulate investment and scientific activity, stimulate industrial production, create new high-tech and high-tech industries and tens of thousands of jobs, and increase the volume and product assortment. Important steps to improve Ukraine's investment and innovation image in the international arena are outlined. In order to stimulate intellectual and investment activity in Ukraine, it is necessary to create an effective tax system, improve the legislation in the field of investment and ensure proper protection of intellectual property rights. These are the first steps that the business expects and through which the process of attracting intellectual investment in the country's economy will take place. Ukraine should become a direct leader of investment and innovation development, a customer and organizer of research and development in the most modern directions of scientific and technological progress and to facilitate their implementation in all spheres of economic activity.

Key words: foreign investment, intellectual investment, Ukraine, investment climate, investment attractiveness, investor countries, economy, industries, legislation.